

Toplumcu Düşünce Enstitüsü Haftalık Değerlendirme Notu

Haftalık Değerlendirme Notu/ 15122014
Hazırlayan: Mahir BÜYÜKYILMAZ

15 Aralık 2014

A) DÜNYA

A1) ABD Merkezi İstihbarat Örgütü'nün (CIA) 11 Eylül saldırılarından sonra terör zanlılarına işkenceye varan aşırı sorgulama yöntemleri uygulamasını belgeleyen Senato İstihbarat Komisyonu raporu açıklandı. Raporda, CIA'nın resmi makamlara bildirdiklerinden çok daha ileri düzeyde sorgulama yöntemleri kullandıkları ve bu faaliyetler sonucunda edinilen istihbarat hakkında ise kurumun Kongre ve Beyaz Saray'ı yanılttığı vurgulanıyor.

Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Özel Temsilciliği'nin, Senato raporunun CIA'nın 11 Eylül saldırılarından sonra uyguladığı işkence yöntemlerine karşı oluşturulmuş yasal direnç zeminini kuvvetlendireceğini ifade etmiş olup, konu bu şekilde BM'in de resmi olarak gündemine girmiş bulunmaktadır. Ayrıca, merkezi ABD'de bulunan İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün, CIA yetkilileri yargılanmadığı süreçte, işkence düzeyinde uygulanan sorgu tekniklerinin Amerikan Başkanlarının tercih edebileceği siyasi bir seçenek olarak kalacağını belirtmiştir.

A2) ABD Temsilciler Meclisi ve Senatosu 1.1 trilyon dolarlık bütçe tasarısını onayladı. Bütçe planının onaylanmasıyla federal hükümetin kapanma tehlikesi ortadan kalktı. Başkan Obama'nın uzlaşi ürünü diye nitelediği tasarıda kendisinin ve Demokratların desteklemediği pek çok kalem bulunuyor. Cumhuriyetçiler, Obama'nın göç reformuna karşı çıkıyor. Bu nedenle 1600 sayfalık bütçe tasarısında ABD İç Güvenlik Bakanlığı'na yalnızca 2015 yılı Şubat ayına kadar kaynak ayrılmış durumda bulunuyor. Cumhuriyetçiler, gelecek yılın ilk Kongre görüşmesinde Obama'yı planlarında değişiklik yapmaya zorlamayı umuyorlar. Buna karşın, Demokrat kanadın önem verdiği sağlık sigortası, iklim değişikliğiyle mücadele ve erken çocukluk eğitimi gibi öncelik verdiği alanlar da tasarıya dahil edilmiş durumda bulunuyor.

A3) Afganistan'da yaklaşık 13 yıldır görev yapan Uluslararası Güvenlik ve Destek Gücü'nün (ISAF) ülkedeki misyonunu tamamladı. ISAF'a bağlı muharip kuvvetler bir ay içerisinde ülkeden çekilme işlemlerini sonlandıracaklar. ISAF, BM Güvenlik Konseyi'nin Aralık 2001'de aldığı, 1386 sayılı karar doğrultusunda, başkent ve çevresinde güvenliği sağlamak, geçiş hükümetinin kurulmasına destek olmak ve terör örgütleri ile mücadele etmek için konuşlandırılmıştı. ISAF'ın ekim ayı rakamlarına göre ülkede yaklaşık 35 bin yabancı asker bulunuyor. Bunlardan, görev tanımı değişen 13 bini yerel güçlere eğitim ve danışmanlık hizmeti vermek üzere ülkede kalacak.

A4) Brezilya'da ülkenin en büyük kamu kurumu olan petrol şirketi Petrobras hakkındaki Lava Jato-Jet Yıkama kod adı verilen yolsuzluk soruşturması devam ediyor. Dalga dalga ilerleyen operasyonun detayları netleştikçe daha çok sayıda politikacı,

bürokrat ve işadaminin sürece dahil olacağı öngörülüyor. Ortaya atılan iddialar, ilerleyen zaman diliminde operasyonun kapsamının ülkenin -sırasıyla- mevcut ve eski cumhurbaşkanları olan DilmaRousseff ve Lula da Silva'yı da içine alacak şekilde genişleyebileceği şeklinde yorumlanıyor.

A5) Japonya'da beklenmedik bir hamle yaparak erken seçime gitme kararı alan Başbakan Şinzo Abe, haftasonu yapılan seçimlerden zaferle ayrıldı. Abe'nin liderliğindeki Liberal Demokrat Parti etrafında bir araya gelmiş olan koalisyonun, kesin olmayan sonuçlara göre parlamento 475 üyeli alt kanadında en az 300 sandalye kazanmış durumda olduğu görülüyor. Abe, ekonominin üst üste iki çeyrek daralmasının ardından ekonomik reform programına destek aramak için erken seçim kararı almıştı.

A6) Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Hindistan ziyareti sırasında iki ülke arasında savunma, nükleer enerji ve petrol arama gibi alanlarda 20 anlaşma imzalandı. Ziyaret sırasında Rus devlet nükleer enerji şirketi Rosatom'un Hindistan'da 20 yıl içinde 12 nükleer santral inşa edeceği açıklandı. Ayrıca, Rusya'nın Hint ordusu için ülkede gelişmiş savaş helikopterleri üreteceği de bildirdi. İki ülke arasındaki ticaretin ulusal para birimleri üzerinden yapılması noktasında karar alındığı açıklandı.

Rusya Ukrayna krizi nedeniyle Batının uyguladığı ekonomik yaptırımlar ve düşen petrol fiyatları nedeniyle ciddi bir ekonomik dar boğaza girmiş durumda bulunuyor. Bu durum karşısında Putin, Hindistan gibi ülkelerle ilişkileri geliştirerek Rusya'ya yeni pazarlar bulup Batılı yaptırımların etkisini azaltmaya çalışıyor.

A7) Peru'nun başkenti Lima'da yapılan 20. BM İklim Değişikliği Konferansı'nda 2020'de Kyoto Anlaşması'nın yerini alacak yeni bir küresel ısınma anlaşması için yapılan görüşmelerde aşama kaydedildi. Ancak ABD tarafından sunulan ve Avrupa Birliği'nin desteklediği anlaşma metnine Çin itiraz getirmiş bulunuyor. Pekin yönetimi, 2015 yılında Paris'te tüm ülkeler tarafından kabul edileceği temenni edilen taslak anlaşmanın fakir ülkelere sera gazı salınımında lider olan gelişmiş ülkelere çok daha fazla yük getireceğini savunuyor.

B) BÖLGE

B1) Körfez İşbirliği Konseyi'ne (KİK) üye ülkelerin temsilcileri, Katar'ın başkenti Doha'da düzenlenen Liderler Zirvesi'nde bir araya geldi. Zirvenin sonuç bildirisinde, Mısır Cumhurbaşkanı Abdulfettah el Sisi'nin yol haritasına destek verilmesi ve Körfez Birliği kurulması için gereken çalışmalara yer verildi.

B2) Irak, İran ve Suriye hükümet yetkilileri Tahran'da yaptıkları konferansta, Suriye'de çözüm sürecini değerlendirdiler ve Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) örgütüne karşı daha sıkı işbirliği yapma kararı aldı. Tahran'daki konferansın ardından açıklamayı İran Dışişleri Bakanı Muhammed Cevad Zarif yaptı. Zarif Irak, İran ve Suriye'nin terörizm ve aşırılığa karşı mücadele konusunda en başından beri aynı bakış açısına sahip olduğunu ifade etti.

Suriye krizinin çözümü için ortak bir yol haritası tasarlamak konusunda mutabakata varan taraflar, ülkede barışın ancak ulusal unsurların yabancı güçlerin değil kendi arzularıyla ortak bir zeminde buluşmaları durumunda sağlanabileceği noktasında buluştular.

B3) Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad'a uluslararası arenada destek veren Rusya, başkent Moskova'da tüm krizin tüm taraflarının buluşacağı doğrudan görüşmeler yapılması önerisinde bulundu. ABD Dışişleri Sözcüsü JenPsaki, Moskova'nın son hamlesiyle ilgili Rusya'nın Moskova'da nasıl bir görüşme planı yaptığını incelemelerin gerekli olduğunu, öneriyi gördükten sonra Washington'ın böyle görüşmeye katılıp katılmayacağını açıklayacağını ifade etti. Açıklama, ABD'nin bu girişime kategorik bir karşıtlığı olmadığını belirtmesi açısından önemli olarak değerlendirilmektedir.

B4) Rusya Merkez Bankası, Rublesi'deki hızlı değer kaybı ve enflasyonla mücadele amacıyla politika faizini bir puan artırarak yüzde 10.5'a yükseltti. Ancak bu karara karşın ruble Amerikan Doları karşısında rekor düzeyde geriledi. Banka bundan sadece altı hafta önce faiz oranını yüzde 8'den yüzde 9.5'e çıkarmıştı. Son faiz artırımının hemen ardından rublenin dolar karşısındaki değer kaybı devam etti. Bu durum yatırımcıların Rusya Merkez Bankası'nın adımını yeterli bulmadığı şeklinde yorumlanıyor.

B5) Uluslararası Af Örgütü, İsrail'in Gazze'ye düzenlediği saldırılarda sivilleri kasıtlı ve gerekçesiz hedef aldığını ve savaş suçu işlediğini açıkladı. Konuya ilişkin yayınlanan raporda, İsrail'in kasıtlı olarak Gazze'deki simge yapıları hedef aldığı ve bunun uluslararası insani hukuka aykırı olduğunu belirtilerek, saldırıların bağımsız ve tarafsız olarak soruşturulması için çağrıda bulunuldu. Hamas ve Filistin Yönetimi raporu olumlu karşıladı.

C) TÜRKİYE

C1) AB Dışişleri ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini ve beraberindeki AB heyeti Türkiye'ye bir ziyaret gerçekleştirdi. Heyetin, AB'nin Türkiye'nin IŞİD'le ve Orta Doğu'daki diğer örgütlerle mücadeleye daha çok destek vermesi yönündeki isteğini yetkililere aktardığı biliniyor. Uluslararası kamuoyunda Türkiye'nin Batı değerler ve ittifak sisteminden kopma eğiliminde olduğu ve ülkedeki demokrasi seviyesinde düşüşün yaşandığı yönündeki endişe ve eleştirilerin dozunun arttığı bir dönemde ve Rusya Devlet Başkanı Putin'in ziyaretinin hemen ardından ülkeyi ziyaret eden Mogherini'nin, Türkiye ve AB arasındaki ilişkinin stratejik önemini vurgulaması çok önemli olarak değerlendirilmektedir.

C2) İngiltere Başbakanı David Cameron, IŞİD terör örgütüne karşı mücadele diyalogunu geliştirmek ve özellikle Türkiye'den geçişlerin önlemesi konusunda sıkı işbirliği talebiyle Ankara'yı ziyaret etti. İngiltere'de IŞİD gibi örgütlere katılma eğilimindeki kişilere seyahat engeli getireceklerini ve pasaportlarına el koyacaklarını açıklayan Cameron, Türkiye ile istihbarat alanında ortak çalışma yapılacağını da duyurdu. Cameron'un, bölgesel güvenlik gündemine ek olarak ziyareti sırasında Türkiye'nin Trans-Atlantik ittifakı için stratejik önemine vurgu yapması ve ülkenin AB üyeliğine yönelik İngiltere'nin desteğini açıklaması, AB Dışişleri ve Güvenlik Yüksek Temsilcisi Mogherini başkanlığındaki heyetin gerçekleştirmiş olduğu ziyarete paralel bir sembolik anlam taşımaktadır.

C3) Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Türkiye üçüncü çeyrek büyüme rakamını yüzde 1,7 olarak açıkladı. Büyüme rakamına yönelik beklentiler yüzde 2.5 ile yüzde 3 aralığında bulunmaktaydı. Yüzde 1.7'lik büyüme çeyrek bazda son iki yılın en düşük büyüme rakamı olarak kayda geçti. Ülkenin büyüme hızının son 2012 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 1,6 olmuştu.

SONUÇ- Değerlendirme ve Öneriler

- Halep'te ateşkes ilanı Esad rejiminin şehri ele geçirmesinin önüne geçebilecek olması itibarıyla her ne kadar rejim tarafından istenmeyecek bir durum olarak nitelenebilecek olsa da Esad'a bölgesel büyük denklemde daha geniş bir hareket alanı getirecektir. Bu durumun, uluslararası toplumun odağının mevcut yönetimden İŞİD'e kaymasını sağlayarak, Rejimin kendini yeniden oluşturmaya imkan sağlayabilecek bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

- Suudi Arabistan'ın Esad rejimi karşıtlığının, ülkenin Suriye'deki dolaylı uzantısı durumunda bulunan unsurlarının rejim karşısındaki gerileyişi ve belli bölümlerinin İŞİD'e yönelmiş olmaları nedeni ile sekteye uğradığı görülmektedir. Bölgede bir istikrar sağlama ve İŞİD'le daha etkili mücadele etme imkanı yakalama şansı Trans-Atlantik ittifakının özellikle de ABD'nin Suudiler üzerindeki baskının artmasına yol açmaktadır.

- Katar'ın, son dönemdeki gelişmeler doğrultusunda Türkiye ile adı konulmamış bir Arap siyasetinin geleneksel aktörleri karşısında almış olduğu pozisyonda bir değişikliğin oluşabileceği beklenmektedir. Katar'ın Müslüman Kardeşlere vermiş olduğu desteğin seviyesinin aşağıya indirilmesiyle başlayan sürecin ülkenin geleneksel Arap bloğuna yeniden dahil olmasıyla sonuçlanmasa bile karşılıklı kutuplaşma halinin sona ermesiyle devam edebileceği ön görülmektedir, ki, bu Türkiye'yi bölge siyasetindeki tek "dostunu" da kaybedip, tam bir yalnızlık içine düşmesine neden olacak bir gelişme olacaktır.

- Rusya'da yaşanan ekonomik çöküşün Türkiye'ye olan etkilerinin gerektiği ölçüde kamuoyuna taşınmadığı açıktır. Gelişmelerin yalnızca petrol fiyatlarının düşüşü ile gündeme getiriliyor oluşu, ekonomi ve siyaset yönetimi açısından ciddi bir yanılsama, geleceğe yönelik büyük bir kamuoyu yönlendirme çabası olarak değerlendirilmektedir. Rusya'da yaşanan ekonomik küçülme, Türkiye'ye kısa vadede önemli bir talep daralması olarak yansıtacak; bu daralma hem ticaret alanında Türkiye'nin önemli bir ihracat kaybı, hem de hizmetler alanında, turizm ve müteahhitlik hizmetleri gibi yüksek katma değerli sektörlerde derin bir talep kaybı olarak yakında gündemedeki yerini alacaktır. Orta vadede ise, Rusya Krizi'nin, bölge ülkelerinde yaratacağı olumsuz etkiler, Türkiye'nin dış ticaret hacminde bir daralmaya yol açarken, Avrupa'daki talebin de düşük olacağı yönündeki göstergeler, 2015 ve 2016 yıllarının Türkiye için bir Rus Kabusu olarak kayda geçilmesi anlamını taşıyacaktır.

- Son olarak, bölgede Mısır ve İsrail'in giderek ağırlık kazanan pozisyonları ve Batı Bloğunun İran Yakınlaşması ile devreye girecek olan yeni ticaret ve yatırım akışlarının Türkiye için bir "kaçan fırsatlar" süreci olarak yaşanmaması için gerekli önlemlerin alınması ve politika değişikliklerinin yapılması veya alternatif politika yaklaşımlarının ortaya konulması günlerinin bugünler olduğu görülmektedir.